

TVA:n alkuvuosien opiskelijoista. Hän on työskennellyt TVA:n koordinaattorina ja Tulevaisuuden tutkimuskeskuksen kehitysjohtajana. Pitkän linjan futuristina hän halusi haastaa kuulijat pohtimaan teknologian ja ihmisyyden roolia uuden syntymässä olevan aikakauden haastaessa monia perinteisiä pysyvinäkin pitämiämme asioita, kuten valistusta. Hyvän tulevaisuuden ja politiikan arvopohjan sekä tieteellisen tutkimuksen yhdistämisessä on haasteita.

Futuristi ja konsultti Elina Hiltunen, myös TVA:n entisiä opiskelijoita, toi juhlayleisölle terveisiä teknologioiden kentältä. Synteettinen biologia, genomin määrittäminen, geenitieto ja geenin muuntelu, tietotekniikan uudet tuulet, keinoäly (AI), esineiden internet, upotettava teknologia, puettava teknologia, ajatuskäyttöliittymä, robotiikka ja robottiliikenne, Big Data ja ennustavat algoritmit muodostivat rungon Hiltusen alustukselle ”Teknoelämää”. Teknologisen muutoksen ajurit ovat suuria ja niitä ei voi ohittaa tieteiskirjallisuutena.

Turun yliopiston dosentti Matti Kamppinen, joka on mm. ollut kirjoittamassa uraauurtavaa tulevaisuudentutkimuksen oppikirjaa ja joka aikoinaan vastasi TVA:n jatko-opinnoista, toi puheenvuorossaan ”Kokonaisuuden näkemisen taito” mukaan keskusteluun erilaiset ajattelun ja kulttuurin tasot ja integraalisen ajattelun näkökulman tulevaisuudentutkimuksen rikastuttajina.

Tulevaisuudentutkija Aleksis Neuvonen, TVA:n entinen opiskelija ja TVA:n kurssien pidetty opettaja Helsingissä, toi tilaisuuteen terveisiä ajatushautomo Demoksen tutkimusten

kautta otsikolla ”Kestävät kaupungit”. Demos on usein mukana toteuttamassa osallistavia normatiivisia skenaarioprosesseja. Neuvonen halusi kiinnittää kuulijoiden huomiota disruptiivisten teknologioiden tuomiin mahdollisuuksiin kaupunkikehityksessä, kaupunkien rooliin ’viheliäisten ongelmien’ ratkaisussa, monimuotoistuvien toimintamallien lisääntymiseen, kokeilukulttuurin kasvuun ja ihmisten osallistamiseen. Positiivisten tulevaisuuskuvioiden rooli on kiistaton, myös kaupunkikehittämisessä.

Tilaisuuden päätöspuheenvuoron piti itse-oikeutetusti Tulevaisuuden tutkimuskeskuksen tutkimusjohtaja Jari Kaivo-Oja aiheesta ”Globaalit muutosajurit”. Tutkimusjohtaja Kaivo-oja on yksi TVA:n toiminnan ideoijista ja käynnistäjistä. Kaivo-Oja muistutti tulevaisuudentutkimuksen keskeisistä elementeistä; holistisuus, monitieteisyys ja systeemijattelu osana trendianalyseja. Massadata (Big Data) voi Kaivo-Ojan mukaan olla vastaus totuuden jälkeisen ajan haasteille eli hän puhui totuuden hetkestä. Kiinnostavassa juhlapuheessaan hän avasi uudenlaisen tavan jäsentää muutosajurien kokonaisuutta ja päätti sen kysymykseen: ”onko käsillä tiedon paradigman murros?”

TVA:n 20-vuotisjuhlan kuvaus on hyvä päättää paikalla olleen johtokunnan edustajan, Tampereen teknillisen yliopiston lehtorin Markus Pölläsen kommenttiin: Juhlatilaisuus oli todella onnistunut, hyvin TVA:n näköinen, monipuolinen ja -muotoinen, ajatuksia jäsentävä ja uusia ajatuksia herättävä. Tästä on mukava jatkaa työn merkeissä!

Katariina Heikkilä, Leena Jokinen, Tuulia Nevala ja Johanna Ollila¹

Tulevaisuusleirillä – havaintoja tulevaisuusleiri-menetelmän käytöstä

Tulevaisuuden tutkimuskeskuksessa on jo pitkään työskennelty sen parissa, miten erityisesti nuorten tulevaisuuteen orientoitumista voidaan tukea ja vahvistaa. Kehitettyjä menetelmiä yhdistää tulevaisuusohjauksen ajatus, jonka tavoitteena auttaa yksilöä tunnistamaan tulevaisuuden avoimuus, näkemään eri vaihtoehtoja ja mahdollisuuksia sekä tekemään omaa tulevaisuutta koskevia päätöksiä. Artikkelit esittelee tulevaisuusohjauksen yhteydessä kehitetyn menetelmän, Future Campin, ja sen toteuttamisesta tehtyjä havaintoja. Menetelmää on sovellettu myös aineistonkeruun välineenä nuorten tulevaisuuskuvia kartoitettaessa. Future Camp tarjoaa mahdollisuuden kokemuksellisuuteen, vertaisoppimiseen ja oman toimijuuden vahvistamiseen. Artikkelin lopussa pohditaan menetelmän jatkokehittämismahdollisuuksia.

Avainsanat: tulevaisuusleiri, tulevaisuusajattelu, tulevaisuusohjaus, osallistavat menetelmät, tulevaisuuskuva nuoris

Tulevaisuuteen suuntautuminen ja tulevaisuusohjaus

Lasten ja nuorten rohkaiseminen tulevaisuuteen suuntautuvan ajattelun tietoiseen kehittämiseen on nähty tärkeäksi jo pitkään. 1990-luvulla edistettiin tulevaisuuskasvatuksen integroimista osaksi koulujen opetusta valtakunnallisesti toteutetuissa hankkeissa. Esimerkiksi Tulevaisuuden tutkimuskeskuksen tutkija Anita Rubin osallistui työskentelyyn sekä tekemällä tutkimusta nuorten tulevaisuudenkuvista että työstämällä tulevaisuusajattelua tukevia oppimateriaaleja koulujen käyttöön. (esim. Rubin 1995 ja 1998; Remes & Rubin 1996; Jokinen & Rubin 2006; Halinen & Järvinen 2007)

Turun yliopiston Tulevaisuuden tutkimuskeskuksessa on 2000-luvun lopulta lähtien toteutettu tutkimus- ja kehittämishankkeita, joiden tavoitteet ovat eri tavoin liittyneet siihen, miten tulevaisuuteen orientoitumista, tulevaisuudellisuutta meissä, voidaan tukea ja vahvistaa. Käytännön kehittämistyön tavoitteena on muun muassa ollut miettiä keinoja, joilla

voidaan rohkaista koulutusvalintoja tekeviä nuoria pohtimaan erilaisia tulevaisuuden vaihtoehtoja ja tarjota nuorten kanssa työskenteleville virikemateriaalia tulevaisuusajattelusta ja sen hyödyntämisestä ohjauksessa.

Kaikkia kokeiltuja työskentelymenetelmiä yhdistää tulevaisuusohjauksen ajatus. Tulevaisuusohjaus pohjautuu tulevaisuudentutkimuksen ja kokonaisvaltaisen ohjausajattelun yhdistämiseen. Pyrkimyksenä on auttaa yksilöä tunnistamaan tulevaisuuden avoimuus, näkemään eri vaihtoehtoja ja mahdollisuuksia sekä tekemään omaa tulevaisuutta koskevia päätöksiä (Tulevaisuusohjaus-sivusto 2018; Ahvenainen et al. 2014; 2015 sekä 2017). Useimmat menetelmistä on kehitetty yhteistyössä eri tahojen, kuten nuorten ja nuorten aikuisten sekä heidän kanssaan työskentelevien ohjaajien ja opettajien kanssa.

Menetelmäkehityksessä korostuu kokemuksellisuus, vertaisoppiminen ja ajattelun avaaminen uusien näkökulmien kautta. Tässä katsauksessa keskitytään kehitetyistä menetelmistä yhteen, tulevaisuusleiriin (Future Camp). Ensimmäisenä

¹ Kirjoittajista Katariina Heikkilä on toiminut opettajana TVA:ssa vuodesta 2012, Leena Jokinen on toiminut TVA:n koulutussuunnittelijana vuonna 2004 ja Johanna Ollila on toiminut TVA:n koulutusassistenttina ja koulutussuunnittelijana vuosina 2005–2009.

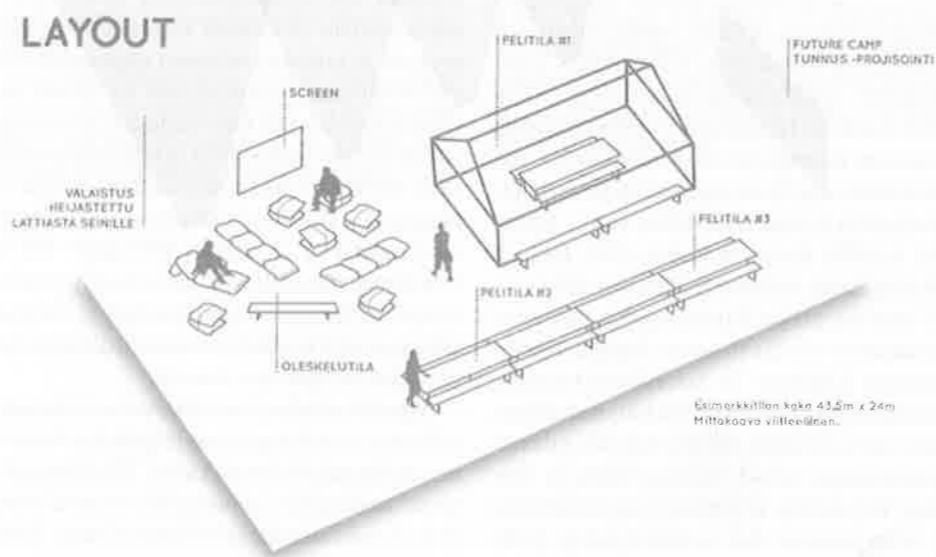
kuvataan Future Camp -konsepti ja havaintoja sen toteuttamisesta. Tämän jälkeen esitetään, miten konseptia on sovellettu tutkimuksellisen aineistonkeruun välineenä nuorten tulevaisuuskuvia kartoitettaessa. Lopuksi käydään läpi käytännön huomioita tulevaisuusleirien toteuttamistavoista ja pohditaan kokemuksellisten menetelmien jatkokehittämismahdollisuuksia.

Future Camp – kokemuksellinen keino tulevaisuusajattelun vahvistamiseen

Vuonna 2013 alettiin hanketyöskentelyn osana suunnitella kouluissa järjestettäviä tapahtumia, joissa erilaisia työkaluja hyödyntäen ja harjoitteita tehden voitaisiin herätellä nuoria oman tulevaisuuden positiiviseen pohdiskeluun ja antaa samalla virikkeitä miettiä tulevaisuuden työelämää ja siellä tarvittavia taitoja. Koulukiertueen lisäksi tutkijat ideoivat tapahtumakonseptin, joka voitaisiin toteuttaa jatkossa kouluissa ja oppilaitoksissa myös itsenäisesti. Lähtökohtana oli luoda toiminnallinen, nuoria aktivoiva sekä visuaalisesti kiinnostava tapahtuma, jossa nuoret toimivat keskenään ja pohtivat itsenäisesti tulevaisuutta.

Yhteistyössä konseptisuunnittelutoimiston kanssa syntyi idea tulevaisuusleiristä, jolle annettiin nimi *Future Camp*. Tulevaisuusleirin tavoitteena oli ohjata nuoria ajattelemaan tulevaisuutta useista näkökulmista ja erilaisilla aikajäniteillä. Future Camp konseptia kehitettiin sillä ajatuksella, että tapahtuman rakenne-elementit ovat kiinteitä (kuva 1), mutta leirien sisältöjä sekä niillä käytettäviä materiaaleja voi muokata tarpeiden mukaan. Oppilaitosten omassa jatkokäytössä tulevaisuusleirin puitteet voidaan luoda resurssien mukaan. Sisällöntuotannon pohjana toimivat tulevaisuustyökalut, joita voi hyödyntää leireillä kunkin kohderyhmän ikätasolle ja intresseille soveltaen.

Keväällä 2014 toteutettiin valtakunnallinen Future Camp -kiertue, johon osallistui yhteensä yhdeksän oppilaitosta seitsemällä paikkakunnalla. Kiertueelle osallistui yli 800 yläkoulun 8.-luokkalaista ja toisen asteen 2. vuosikurssin opiskelijaa. Kohderyhmän valinnassa tutkijoiden ajatuksena oli tarjota tulevaisuusorientoitunutta vertaistekemistä kevätlukukaudella sellaisille nuorille, joiden ei vielä tarvitse tehdä jatko-opintoja koskevia päätöksiä, vaan kukin voi jatkaa tulevaisuuspohdintoja rauhassa myöhemmin ja hyödyntää tulevaisuustyökaluja seu-



Kuva 1. Future Campin ulkoasu ja eri rastien sommittelu.

raavana lukuvuonna. Leirikonseptille ja leireillä käytettävälle tulevaisuustyökaluille haettiin lisäksi näkyvyyttä verkossa (ks. esim. Future Camp -Facebook-sivu: <https://www.facebook.com/futurecamp.fi>).

Future Campit koostuivat neljästä toiminnallisesta rastista, joilla osallistujat kiersivät valitsemassaan järjestyksessä runsaan tunnin ajan. Rasteilla nuoret suunnittelivat ja kuvasivat tulevaisuuden uutiskuvia, pohtivat tulevaisuuskäsityksiään leiriteltassa, tekivät työelämäsimulaation sekä miettivät tulevaisuuden työelämässä tarvittavia taitoja ja niiden hankkimisen tapoja (kuva 2). Leireille osallistuneet nuoret täyttivät palautekyselyn ja seuraavat huomioidut ja sitaattit perustuvat kyselyaineistoon ja siitä tehtyyn analyysiin (Future Camp -kiertueen palauteanalyysi 2015).

Leirihenkinen tila- ja äänimaailmasuunnitelu katkaisi kouluarjen tutut kuviot. Palauteessa Future Camp nähtiin mukavana keinona miettiä omaa tulevaisuutta, valintoja ja työelämää. Leirityöskentely onnistui lisäämään osallistujien tietoa tulevaisuuden eri mahdollisuuksista ja näkökulmista omien valintojen punnitsemiseen. Tulevaisuuteen liittyvän epävarmuuden



Kuva 2. Tulevaisuuden hahmottelua tulevaisuusleirillä.

ymmärtäminen oli nuorten mielestä helpompaa, kun hahmotetaan, että mahdollisuuksia on paljon ja mitä tahansa tapahtuukaan, omat vahvuudet ovat tärkeä voimavara.

Monet nuorista nostivat kavereiden kanssa työskentelyn tapahtuman keskeiseksi asiaksi. Ajatusten ja tunteiden jakaminen samassa elämäntilanteessa olevien kanssa auttoi nuoria reflektoimaan itseään sekä omaa tilannettaan ja rohkaisti omiin valintoihin. Jotkut nuoret oivalsivat leirirasteilla, miten esimerkiksi työelämätaitoja opitaan koulun lisäksi muun muassa kotona, harrastuksissa ja erilaisten elämysten kautta.

Leiritelttajuttu, oli ihan hauska nähdä mitä muut ajattelee niiden omasta tulevaisuudesta. (Riihimäen lukio)

Pidetyin rasti oli palautteen perusteella tuottamisrasti, jolla leiriläiset saivat keksiä uutiskuvia vuodelle 2030. Rastilla käytettiin rekvisiittana muun muassa asusteita, muoviluvahaa ja piirustusvälineitä, joiden avulla tuotettiin havainnollinen esitys jostakin kuvitellusta uutisesta vuonna 2030. Mahdollisuus luovaan työskentelyyn ja keskusteluun miellytti nuoria ja rasti erottui selvästi normaalista koulutyöskentelystä.

Tuottamisrasti, se oli hauskaa ja todella erilaista kuin yleensä koulussa. (Tampereen normaalikoulu)

Tulevaisuuden uutisjuttu, koska sai piirtää. (Turun normaalikoulu)

Nuoret pitivät myös Get a Life -tulevaisuusimulaation tekemisestä tableteilla. Verkkopohjaisessa opiskelu- ja työmaailmaan liittyvässä simulaatiossa käyttäjä luo valinnoillaan itselleen tulevaisuuspolkuja 20 vuotta eteenpäin tulevaisuuteen. Palauteen mukaan simulaatio sai miettimään omia tulevaisuuden valintoja ja erilaisia mahdollisuuksia omasta tulevaisuuspolusta koulutukseen ja työhön liittyen. Keväällä 2014 tabletit eivät olleet kouluissa vielä niin yleisiä kuin nykyään, ja osa nuorista koki ne kiinnostavaksi välineeksi suorittaa rasti.

Rennosta ja rauhallisesta leiritunnelmasta nuoret pitivät erityisesti telttarastilla, jossa äänestettiin sekä henkilökohtaista että Suomen tulevaisuutta koskevasta väittämistä. Telttaras-

tissa arvostettiin myös sen tarjoamaa mahdollisuutta vertailla omia ja muiden näkemyksiä tulevaisuudesta.

Teltha, hieno kokemus. (Kasavuoren koulu)

Ryhmässä tapahtuvaan reflektioon oli mahdollisuus Future Campin projektirastilla, jolla nuoret vertasivat omia osaamisiaan työelämän vaatimuksiin ja pohtivat erilaisia oppimisen paikkoja. Nuoret saivat valita valmiilta työelämätaitoilistalta joitakin taitoja ja miettiä, missä eri paikoissa he voivat näitä taitoja oppia. Tehtävän avulla pyrittiin oivalluksiin oppimisen moninaisuudesta. Palautteen perusteella projektirastia pidettiin hyödyllisenä ja näkökulmia avartavana.

Future Camp -tapahtuma ei miellyttänyt kaikkia osallistujia ja negatiivista palautetta saatiin pääosin ajankäyttöön, osallistujamäärään, tehtävien abstraktiuteen sekä tapahtuman tekniseen toteuttamiseen liittyen. Jotkut nuoret kokivat, että työskentelyaika rasteilla loppui kesken, kun taas toisaalta jotkut olisivat käyneet mieluummin kevyemmällä ja lyhyemmällä rasteilla. Kritiikkiä saatiin nuorilta myös sen vuoksi, että Future Camp tapahtumaan kohdistuvien odotusten omien koulutus- ja ammatinvalintakysymysten konkreettisesta selvittelystä ei koettu toteutuneen, kun rastit olivat enemmän yleisluonteisia ja abstraktia ajattelua vaativia.

Palautteen perusteella Future Camp oli nuorille uudenlainen tapahtuma ja se sai monen miettimään tulevaisuuttaan uusin tavoin ja onnistui näin tavoitteessaan. Tärkeinä tapahtumien elementteinä nimettiin erityisesti ryhmätoiminta ja reflektio, joissa vaikuttaa olevan potentiaalia tulevaisuusorientaation vahvistamiseksi. Nuoren on hyvä nähdä oma epävarmuus tulevaisuudesta laajemmassa perspektiivissä ja huomata, että samat asiat voivat mietittyä myös toisia ympärillä olevia ja samaa elämänvaihetta eläviä ihmisiä. Tulevaisuuden abstraktin luonteen vastapainoksi nuoret voivat hyötyä toiminnallisesta leiritapahtumasta, jossa itseanalyyseille on vertaisten keskuudessa turvallinen ja positiivinen ilmapiiri.

Tapahtuman suunnittelussa on syytä kiinnittää erityistä huomiota leiritehtävien käytännölläheisyyteen abstraktin pohdinnan tukena. Joitakin nuoria miellyttävät ja aktivoivat parhai-

ten sellaiset tehtävät, joissa tulevaisuudenkuvia hahmotellaan ryhmätoimintana konkreettisten harjoitteiden avulla, kun taas toisaalta jotkut haluavat työskennellä itsenäisesti ja luovemmin.

Tulevaisuusleiri tiedonkeruun välineenä

Tutkimuksellisessa aineistonkeruun tarkoituksessa Future Camp -konseptia sovellettiin ensimmäistä kertaa Nuorten tulevaisuuskuva 2067 -hankkeessa, joka oli osa Hämeenlinnan kaupungin koordinoimaa Lapset ja nuoret 100-vuotiaassa Suomessa -hankekokonaisuutta (Heikkilä et al. 2017). Hankkeen tavoitteena oli rohkaista nuoria pohtimaan aktiivisesti vaihtoehtoisia tulevaisuuksia ja selvittää nuorten tulevaisuutta koskevia unelmia ja niiden mahdollisia esteitä. Tulevaisuuteen liittyviä käsityksiä ja toiveita kartoitettiin hankkeessa aluksi tulevaisuusleireillä, jotka mukailivat kokoonpanoltaan Future Camp -konseptia, mutta leirirastit ja niiden sisällöt suunniteltiin hankkeen tutkimustavoitteita vastaaviksi. Hankkeessa keskityttiin myönteisiin tulevaisuuskuviin, sillä niiden pohtimisen ajatellaan kannustavan aktiiviseen tulevaisuusajatteluun negatiivisia tulevaisuuskuvia enemmän (Rubin 2002; Lombardo 2010).

Vuoden 2015 lopulla ja 2016 alussa järjestettiin yhteensä seitsemän tulevaisuusleiriä eri puolella Suomea lukioissa, ammatillisissa oppilaitoksissa ja yhdessä kansanopistossa. Lisäksi toteutettiin yksi leiri joustavia opintoja suorittaville nuorille. Leireille osallistui yhteensä reilut 200 nuorta, joista suurin osa oli 16–17-vuotiaita.

Jokaisella tulevaisuusleirillä oli neljä toiminnallista rastia, joiden teemat keskittyivät toimeentuloon, asumiseen, vapaa-ajanviettoon ja arvoihin. Tunnista puoleentoista tuntiin kestäneet leirit toteutettiin pääosin Future Camp -konseptin mukaisesti: alussa nuorille kerrottiin lyhyesti leirin idea sekä toimintaohjeet. He saivat leiripassit, joihin kerättyjen suoritusleimojen avulla voitiin seurata rastien kävijämääriä. Jokaisella leirirastilla oli ohjaaja, joka antoi ohjeistuksen ja kannusti kaikkien käytössä olevien materiaalien ja rekvisiittojen käyttöön. Nuoria autettiin tarvittaessa teknisissä asioissa

ja tehtävänantoon liittyvissä kysymyksissä, mutta ei puututtu sisällön tuottamiseen.

Tulevaisuus ja arvot rastilla nuoret pohtivat tulevaisuuttaan vuonna 2030. Leirirasti toteutettiin isossa teltassa, jossa nuoret kuuntelivat nauhoitteelta 29 tulevaisuuteen, arvoihin ja valintoihin liittyvää väittämää ja äänestivät, olivatko samaa vai eri mieltä väittämän kanssa. Äänestystilanne oli nimetön, mutta tutkimustarkoitusta varten telttarasti videoitiin, jotta äänestystulokset ja osallistujien sukupuoli-jakauma voitiin laskea jälkikäteen. Videolta havaittiin myös erilaisia ryhmadynamiikkoja, kun jotkut kaverukset kävivät nopean neuvottelun keskenään ennen äänestämistä tai joissakin tapauksissa ryhmäläiset näyttivät seuraavan äänestäessään yhtä mielipidejohtajan roolissa olevaa nuorta.

Työelämää käsittelevällä rastilla nuoret rentoutuivat säkkituoleilla tai ruohomatoilla ja tekivät tableteilla saman verkkopohjaisen Get a Life -työelämäsimulaation, joka oli käytössä Future Camp -tapahtumissa. Simulaation jälkeen nuoret täyttivät lyhyen kyselylomakkeen, jonka avulla rastilta saatiin hankkeeseen tutkimusaineistoa. Siitä voitiin tehdä sekä määrällisiä havaintoja eri osatekijöiden vaikuttavuudesta päätöksentekoon simulaatiossa että laadullista analyysia unelmatyön sisältöä koskevista avoimista vastauksista.

Asumisen unelma 2050 rastilla piirrettiin ja kirjoitettiin valmiiksi muotoiltuihin miellekarttapohjiin ja rakenneltiin legoja, muovailuvahaa ja muuta rekvisiittaa käyttäen unelmien asuinalue kokonaisuudessaan: kuvailtiin asuin ympäristön ihanteellista sijaintia, teknologiaan liittyviä ratkaisuja taloissa ja ympäristössä, keiden kanssa toivottiin tulevaisuuden asuinyhteisössä asuttavan sekä sitä, mitä asunnossa ja pihapiirissä tehdään. Tehtävärastin ohjaaja valokuvasi jokaisen valmiin miellekartan tutkimuskäyttöä varten. Rasti tuotti tutkimusaineistoa sekä tekstin että piirustusten ja valokuvien muodossa ja moninaisen aineiston analyysi vaati runsaasti aikaa analyysivaiheessa.

Neljännellä rastilla nuoret kurkistivat tulevaisuuteensa oman vapaa-ajan vieton näkökulmasta. Suomen itsenäisyyden juhlavuoden teemaa kunnioittaen nuoret suunnitteli-

vat ryhmissä sosiaalisen median päivityksen itsenäisyyspäivän vietostaan vuonna 2067. Suunnittelun sai toteuttaa niin kirjoittamalla, piirtämällä kuin käyttämällä muovailuvahaa tai legoja. Lisäksi ryhmällä oli mahdollisuus lavastaa jokin teemaan liittyvä tilanne lopuksi otettavaa valokuvaa varten erilaisella tarjolla olleella rekvisiitilla. Saadusta aineistosta ei voida johtaa tulevaisuuden vapaa-ajan viettoon liittyviä merkityksiä laajemmin, sillä tehtävänanto keskittyi ainoastaan itsenäisyyspäivän juhlintaan. Rastin idea on kuitenkin helposti muokattavissa tavoiteltavan teeman mukaan.

Seitsemän tulevaisuusleirin rasteilta saatu aineisto koodattiin ja analysoitiin. Seuraavassa vaiheessa tutkijat laativat analyysin pohjalta kuusi erilaista tulevaisuuskuva, joissa oli jokaisessa elementtejä nuorten leireillä esittämistä toiveista ja ajatuksista liittyen toimeentuloon, asumiseen ja vapaa-aikaan. Näiden tulevaisuuskuviin toivottavuutta ja todennäköisyyttä pyydettiin arvioimaan kyselyssä, johon vastasi yli 500 samaan ikäryhmään kuulunutta nuorta eri puolilta Suomea (Heikkilä et al. 2017, 17). Kyselyssä nuoret saivat myös kommentoida, mitkä asiat eri tulevaisuuskuviissa miellyttivät ja mitä he pitivät tulevaisuuskuviin toteutumisen esteinä omalla kohdallaan. Aineiston analyysin perusteella nostettiin projektin loppuraporttiin ja loppuseminaarin keskusteluun teemoja, joihin nuorten toivottavina pitämien tulevaisuuskuviin uhat ja mahdollisuudet keskittyivät.

Vaihtoehtoisia tulevaisuuksia eläytyvin menetelmin

Tulevaisuusleiri-menetelmä kehitettiin alun perin tulevaisuusohjauksen tarpeisiin. Se on suunniteltu toimivaksi myös osana pidempää tulevaisuusohjauksen prosessia, joita on toteutettu eri kouluasteilla tai osana erilaisia tapahtumia. Ohjausprosessissa korostuu kokemusten jakaminen, vertaisuus ja systeminen ajattelu mahdollisista tulevaisuuksista (Tulevaisuusohjaus-sivusto 2018). Kokemuksellisuuden merkitys tulevaisuusohjauksessa on muodostaa vastapaino tulevaisuusajattelulle, joka on luonteeltaan enemmän abstraktia ja ei-kokemuspohjaista.

Luovana ja toiminnallisena menetelmänä

tulevaisuusleiri tarjoaa monenlaisia soveltamismahdollisuuksia. Future Camp -kiertueen jälkeen tulevaisuusleiriä onkin sovellettu Tulevaisuuden tutkimuskeskuksessa esimerkiksi erilaisissa työnhaku- ja uravalintatilanteissa olevien ryhmien tulevaisuusohjaustyöskentelyn osana ja lukiolaisten kanssa kansainvälisessä yhteisprojektissa, jossa suomalaiset, puolalaiset ja ranskalaiset lukiolaiset osallistuivat yhdessä leirille Turussa.

Fyysinen tila ja siihen sijoittuvat konkreettiset elementit, kuten leiriteltilta, tarjoavat taustan kokemuksellisuudelle. Elämäyksellisyys, asioiden lähestyminen eri aistien, kehollisuuden, luovuuden ja draaman elementtien kautta ovat olleet viime aikoina tulevaisuudentutkimuksessa huomion kohteena niin antisipaation luonteesta kuin osallistavien menetelmien kehittämisestä käydyssä keskustelussa. Tulevaisuuden aistimisen toteutusta ja kokemusta voi viedä myös virtuaaliseen suuntaan. Sosiaalisen median ja muun digiosaamisen arkipäiväistyminen lasten ja nuorten keskuudessa on huomionarvoinen seikka leirirastien toteutusta suunniteltaessa. Yksittäisen leirirastin voisi toteuttaa esimerkiksi niin, että osallistuja pääsee rakentamaan erilaisia tulevaisuuskuvia vaihtoehtoisista elementeistä virtuaalisesti ja myös jakamaan niitä sosiaalisessa mediassa.

Tutkimusaineiston kerääminen tulevaisuusleiri-menetelmää hyödyntäen oli uusi kokeilu. Saadut kokemukset ovat myönteisiä ja menetelmän soveltamista tiedonhankinnan tarkoituksessa kannattaa kehittää edelleen. Tulevaisuusleiriaineiston ja sen pohjalta laaditun kyselyn tulosten analyysin perusteella tehdyt havainnot ja johtopäätökset osoittautuivat samansuuntaisiksi kuin esimerkiksi isompaan aineistoon pohjautuvat Nuorisobarometrin tulokset (esim. Myllyniemi 2017). Myös yksittäisten teemojen, kuten turvallisuudentunteen, pohjalta tehdyistä havainnoista löytyy yhtenevyyttä tuoreiden selvitysten kanssa (esim. Limnell & Rantapelkonen 2017). Kuhmosen et al. (2014 ja 2017) nuorten tulevaisuuskuviin liittyvät tutkimukset tarjoavat niin ikään kiinnostavaa vertailuaineistoa.

Tulevaisuusleiri-menetelmän käyttö aineiston keruussa mahdollistaa vuorovaikutuksellisuuden ja yhdessä tekemisen mukaan ottamisen prosessiin. Tulevaisuusleireillä nuoret pohtivat ja työstivät tulevaisuudesta erilaisia näkökulmia ja kyselyssä puolestaan leiriaineistosta yhdisteltiin tutkijoiden toimesta tulevaisuuskuvia, joihin kyselyyn vastanneet nuoret ottivat kantaa. Tässä tapauksessa kyseessä olivat eri vaiheissa eri nuoret. Prosessi voitaisiin toteuttaa myös niin, että samat nuoret olisivat mukana sekä tuottamassa materiaalia että pohtimassa laadittuja tulevaisuuskuvia. Näin voitaisiin tehdä nuorille näkyväksi, miten yksilön mielessä olevat käsitykset vaikuttavat tulevaisuuskuviin syntyyn ja luonteeseen ja samalla voitaisiin keskustella tulevaisuustietoisuuden merkityksestä yksilön toimijuudelle.

Hicksin ja Holdenin (2007) mukaan lisää tutkimusta tarvitaan muun muassa siitä, miten nuorten käsitykset tulevaisuudesta vaikuttavat tämän hetken asenteisiin ja toimintaan. Tulevaisuusleiri-menetelmää voisi testata yhtenä tapana kerätä tutkimusmateriaalia aihepiiristä. Milojevic ja Izgarjan (2013) raportoivat projektista, jossa storytelling-menetelmää käytetään rohkaistiin nuoria kriittiseen ajatteluun, purkamaan perinteisten tarinoiden kaavoja ja keksimään niille vaihtoehtoisia jatkoja ja siten erilaisia tulevaisuuksia. Myös tulevaisuusleirillä voidaan erilaisten tehtävien kautta rohkaista osallistujia kriittiseen ajatteluun ja työstämään aktiivisesti vaihtoehtoisia tulevaisuuden näkymiä sekä samalla vahvistamaan omaa toimijuutta tulevaisuuden suhteen.

Tutkimuksissa on havaittu, että ne, jotka sekä ajattelevat tulevaisuutta että kykenevät kuvittelemaan erilaisia vaihtoehtoisia tulevaisuuksia, suhtautuvat omaan tulevaisuuteensa myönteisemmin (Tonn et al. 2006; Tonn & Conrad 2007). Tulevaisuusorientoitunut ajattelu voidaan nähdä taitona, jonka kehittämisellä voi olla merkitystä yksilön hyvinvoinnille ja tulevaisuusleiri tarjoaa yhden työkalun tämän taidon harjoitteluun vuorovaikutteisesti ja elämyksellisesti.

Lähteet

- Ahvenainen, Marko, Kati Korento, Johanna Ollila, Leena Jokinen, Nina Lehtinen & Janne Ahtinen (2014). Tulevaisuus – paljon mahdollista. Tulevaisuusohjauksen ajatuksia ja tekoja. Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun yliopisto, Turku.
- Ahvenainen, Marko, Leena Jokinen, Kati Korento & Johanna Ollila (2015). Tulevaisuusoppiminen – jatkoa ajatellen. *Futura* 2/2015, 46-53.
- Future Camp -kiertueen palauteanalyysi (2015). KOUK-KU – Koulutusvalinnat Kuntoon -hanke, Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö Otus ja Tiia Villa. Julkaisematon.
- Halinen, Irmeli & Ritva Järvinen (toim.) (2007). Tulevaisuuskasvatus - passi tulevaisuuteen. Opetushallitus. Luettavissa: http://www.oph.fi/download/46860_net-tulevaisuuskasvatus2007.pdf.
- Heikkilä, Katariina, Tuulia Nevala, Ira Ahokas, Liisa Hyttinen & Johanna Ollila (2017). Nuorten tulevaisuuskuvat 2067. Näkökulma suomalaisen yhteiskunnan kehittämiseksi. *Tutu e-julkaisuja* 6/2017, Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun yliopisto. Luettavissa: https://www.utu.fi/fi/yksikot/ffrc/julkaisut/e-tutu/Documents/eTutu_6-2017.pdf
- Hicks, David & Cathie Holden (2007). Remembering the future: what do children think? *Environmental Education Research* 4/2007, 501-512.
- Jokinen, Leena & Anita Rubin (2006). Tulevaisuus kuuluu kaikille – tulevaisuuskasvatus läpäisyteemana. *Futura* 1/06, 89-93.
- Jokinen, Leena, Johanna Ollila & Kati Vuorisalo (2015). Oman tulevaisuuden hallinnan mahdollisuudet ja mahdottomuus. *Ammattikasvatuksen aikakauskirja* 4/2015, 62-68.
- Kuhmonen, Tuomas, Liisa Luoto & Jenny Turunen (2014). Nuorten tulevaisuuskuvat maaseudun kehittämistyön lähtökohdana. *Tutu-julkaisuja* 2/2014. Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun yliopisto.
- Kuhmonen, Tuomas & Venla Kinnunen (2017). Pirkanmaan nuorten tulevaisuuskuvat. *Tutu e-julkaisuja* 8/2017. Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun yliopisto. Luettavissa: http://www.utu.fi/fi/yksikot/ffrc/julkaisut/e-tutu/Documents/eTutu_8-2017.pdf
- Limnell, Jarno & Jari Rantapelkonen (2017). Pelottaako? Nuoret ja turvallisuuden tulevaisuus. Docendo, Jyväskylä.
- Lombardo, Tom (2010). Wisdom Facing Forward: What It Means to Have Heightened Future Consciousness. *The Futurist* 5/2010, 34-42.
- Myllyniemi, Sami (2017). Katse tulevaisuudessa. Nuorisobarometri 2016. Nuorisosiain neuvottelukunnan julkaisuja nro 56, Helsinki. Luettavissa: https://tietoa-nuorista.fi/wp-content/uploads/2017/03/Nuorisobarometri_2016_WEB.pdf.
- Remes, Pirkko & Anita Rubin (toim.) (1996). Tulevaisuutta etsimässä. Tulevaisuusteema kouluopetuksessa. Opetushallitus, Helsinki.
- Rubin, Anita (1995). Ote huomiseen. Tulevaisuustietoisuus opetuksessa. Tulevaisuusarja 5. Tulevaisuuden tutkimuksen seura, Helsinki.
- Rubin, Anita (1998). The Images of the Future of Young Finnish People. Turun kauppakorkeakoulun julkaisuja sarja D-2:1998. Turun kauppakorkeakoulu, Turku.
- Rubin, Anita (2002). Nuoren ohjenuorat. Tulevaisuusnäkökulman avaamisen merkityksestä. Teoksessa Haapala, A. (toim.) Tulevaisuuskasvatus, 28-49. PS-Kustannus, Jyväskylä.
- Tonn, Bruce E., Angela Hemrick & Frederick G. Conrad (2006). Cognitive representations of the future: Survey results. *Futures* 7/2006, 810-829.
- Tonn, Bruce E. & Frederick G. Conrad (2007). Thinking about the future: a psychological analysis. *Social Behaviour and Personality* 7/2007, 889-902.
- Tulevaisuusohjaus-sivusto (2018). Tulevaisuusohjaus. Työkaluja ja tehtäviä erilaisia tulevaisuuksia varten. Tulevaisuuden tutkimuskeskus. 17.10.2018. <<http://www.tulevaisuusohjaus.fi>>.